

## GÜLTEN AKIN (1933-2015)

Şair, oyun yazarı

Nilüfer İLHAN\*

**Anahtar Kelimeler:** Şair, şiir, kadın, toplumcu gerçekçilik

Yozgat'ta doğdu. Akın'ın annesi ev hanımı Emsal Hanım, babası memur Nurettin Akın'dır. Üç kız kardeşten en büyüğüdür. Anne tarafından dedesi Kavurgalı Hoca Nuri Efendi, medrese eğitimi gören ve eğitimini İstanbul'da tamamlayan aydın bir din adamıdır. Ulûm-u diniye öğretmeniyken, Cumhuriyetle birlikte il kitaplığı yöneticiliğine getirilir. Okumaya düşkün olan Nuri Efendi, Mevlâna ve Yunus Emre hayranıdır. Gülten Akın, Yozgat'ta geniş bir aile içinde büyür. Dedeler, nineler, dayılar, yengeler, teyzeler ve kuzenler arasında çocukluğu geçer. Özellikle Dedesi Nuri Efendi, Akın'a çok düşkündür ve onu kendi annesine benzetir. Akın, dedesiyle birlikte yaşadığı çocukluk yıllarına; doğaya açıldığı, doğada da huzur ve sonsuzluk hislerini duyduğu yıllar olarak anılarında yer verir.

Akın, Yozgat'ta yazın yaz bahçelerinde, kışın ise kış odalarında vaktini geçirir. İlkokula Sorgun'da başlar. Babasının üç yıl sürecek askerliğine başlamasıyla birlikte dede evine geri döner. Okulda başarılı bir öğrenci olur. Babası 1942 yılında askerliğini bitirir ve Ankara'ya giderek orada bir iş bulur. Ertesi yıl, eşi ve çocuklarını da yanına alır. Böylece Akın, çocukluğunu mutlu olarak geçirdiği Yozgat'tan ayrılır. Büyük şehir olarak gördüğü Ankara'nın kalabalığı ve doğadan uzak oluşundan çok da hoşlanmaz. Yeni taşındıkları bu yerde Taşmektep'te okurken Cebeci Ortaokulu'nda eğitimine devam eder.

Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra ekonomik olarak zor bir döneme girer. O yaz iş arar, ancak hayalinde tıp fakültesine gitmek vardır. Bu sırada Çapa Yüksek Öğretmen Okulu sınavını kazanmasına rağmen Ankara Hukuk Fakültesi'ne yazılır. Ayrıca İçişleri Bakanlığında iş bulur. Hukuk Fakültesi öğrenimi sırasında bir yandan da çalışır. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdiği yıl 1956'da Yaşar Cankocak ile evlenir. 1957'de oğlu Murat ve 1958'de kızı Can dünyaya gelir. 1958 yılında eşinin ilk görev yeri Kumluca'ya gider. 1959'da başlayarak, eşinin kaymakam olarak bulunduğu Kumluca, Alucra, Gevaş, Haymana, Gerze, Saray ilçeleri ile Kahramanmaraş'ta öğretmenlik ve avukatlık yapar.

Kumluca ortaokulunda Türkçe dersine girer, okuma-yazma bilmeyen kadınlara da akşamları ders verir ve sahne için oyunlar düzenler. Kumluca'dan Van Gölü kıyısındaki Gevaş'a giderler. Akın, burada da öğretmenlik yapar. Gevaş'ta 1963'te üçüncü çocuğu Aksu'yu dünyaya getirir. Üç yıl Gevaş'ta kaldıktan sonra 1963 sonuna doğru Haymana'ya gider ve burada öğretmenlik mesleğini yaparken köylülerin toprak davalarına bakar. Akın, kamu yararı adına hazine avukatlığını alır. On ay sonra Haymana'dan, Karadeniz'in 250 nüfuslu dağ köyü olan Kumru'ya sürülürler. Akın, burada da

avukatlık yapar. Kumru'dan sonra Gerze, Saray ve Maraş'la birlikte on dört yılı Anadolu'da geçer. 1968'de dördüncü çocuğu Onur'u dünyaya getirir. 1972 sonunda Ankara'ya dönerler.

1972'de Ankara'ya yerleşerek Türk Dil Kurumu Derleme ve Tarama Kolu'nda çalışır. Kültür Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu üyeliğinde bulunur. Demokratik kitle örgütlerinin yeniden kuruluşu çalışmalarına katılır. İnsan Hakları Derneği, Halkevleri ve Dil Derneği gibi kurumlarda, kurucu ve yönetici olarak görev yapar. 1974 yılında beşinci çocuğu Deniz'i dünyaya getirir. 1978'de emekliye ayrılır. Yaşamını Balıkesir'in Burhaniye ilçesinde sürdürür. 4 Kasım 2015'te tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirir. Cenazesi 6 Kasım 2015 Cuma günü Kocatepe Camii'nden kaldırılarak Karşıyaka Mezarlığı'na gömülür.

Şiir kitaplarıyla pek çok ödül almıştır. *Rüzgâr Saati* içerisinde yer alan “Yitikler Gecesi” ve “Deli Kızın Türküsü” adlı şiirlerle Varlık dergisinin 1955'te açtığı yarışmaya katılır. Nurullah Ataç, Ahmet Kutsi Tecer, Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Muhtar Körükçü, Behçet Necatigil, Orhan Hançerlioğlu ve Sabahattin Kudret Aksal'ın jüride bulunduğu bu yarışmadan birincilik ödülü alır. 1965 yılında *Sığda* adlı şiir kitabıyla TDK Şiir Ödülü, 1972 yılında *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* ile TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü, 1977 yılında *Ağıtlar ve Türküler* ile Yeditepe Şiir Armağanı, 1991 *Sevda Kalıcıdır* ile Halil Kocagöz Ödülü, 1992 yılında *Seyran Destanı* ile Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1998 Truva Folklor Ödülü, *Sessiz Arka Bahçeler* ile 1999 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü'nü, 2003 yılında Dünya Gazetesi Yılın Telif Kitabı Ödülü, 2004 yılında TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı'nda “Onur Yazarı” olarak seçilir. 2006 yılında Yunus Emre Şiir Ödülü'nü, 2008'de Erdal Öz Edebiyat Ödülü'nü, 2008 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Sanat Hizmet Ödülü'nü ve 2014 Metin Altıok Şiir Ödülü'nü alır.

Vefatından sonra ise Balad Şiir Vakfı, 2023 yılından başlayarak her yıl “Gülten Akın Şiir Ödülü” vermeye başlar.

Gülten Akın'ın edebiyata ilgisi, başta dedesi Hoca Nuri Efendi ile evdeki yakınlarının Divan ve halk şiirine ait ürünleri okumasıyla başlar. Daha sonra tanıştığı Türk ve dünya klasikleri, onun edebî zevkinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Halk hikâyelerinden *Kerem ile Aslı*, destanlar, Monte Kristo gibi serüven romanları, şiir kitapları ve antolojiler, okumaktan keyif aldığı eserlerin başında gelir. Dostoyevski ve Tolstoy'un yanı sıra Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yakup Kadri, Halide Edip, Sabahattin Ali ve Nâzım Hikmet gibi yazar ve şairleri de okumaktan zevk alır. Bu dönemde sınıf ve okul dergilerini dolduran şiirleriyle görünür. Liseye geçtikten sonra edebiyat öğretmenlerinin yönlendirmesiyle bilinçli okumalar yaparken mizahi içerikli şiirler de yazmaya başlar. İlk şiiri olan “Çin Masalı” 1951'de *Son Haber* gazetesinde çıkar. Üniversite yıllarında *Hisar*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Yeditepe*, *Mülkiye* ve *Seçilmiş Hikâyeler* gibi dergilerde yayımladığı şiirler ile adını duyurmayı başarır. Sonraki yıllarda, şiirlerini daha çok *Adam Sanat* ve *kitap-lık* dergilerinde yayımlar.

İkinci Yeni şiir hareketinin yaygın olduğu bir dönemde şiirleriyle öne çıkar. Şiiri, gelişim sürecinde gösterdiği biçim ve tematik özelliklere göre üç döneme ayırır. (1956-1970) yılları arasını kapsayan ilk dönem *Rüzgâr Saati*, *Kestim Kara Saçlarımı* ve *Sığda* şiir kitaplarından, (1970-1990) ikinci dönemi *Kırmızı Karanfil*, *Ağıtlar ve Türküler*, *İlahiler*, *Seyran Destanı* şiir kitaplarından ve üçüncü dönemde (1990- ) *42 Gün*, *Sevda Kalıcıdır*, *Sonra İşte Yaşlandım* ve *Sessiz Arka Bahçeler* şiir kitaplarından oluşur. İlk şiirleri, eleştirmenler tarafından bireysel duyarlılığın/ben'in ön plana çıktığı ve İkinci Yeni özelliğini gösterdiği metinler olarak değerlendirilir. Genç kız yaşantısı, duyarlılığı, mutluluğu, mutsuzluğu, yalnızlığı, tedirginliği yer alır. Bu konuda Akın şunları söyler: “*Bu yalnızlık, o günlerde sanatçı kişiliğimin bir parçasıydı. Koca bir kalabalığın ortasında bile, kendi içime kaçıp saklandığımı, bunu sık sık yaptığımı anıyordum. İletişimimi kesiyordum ya da en aza indiriyordum. İsteye isteye. Şiirle birlikte olabilme isteğiydi bu. Ama hep orda kalamıyordum. Kalabalığa ya da başkalarına döndüğümdeyse, kendimi dışlanmış buluyordum. Orda, yalnızlığın hiç istemediğim faslı başlıyordu.*” Doğa-insan ilişkisine değinmesinde, rüzgâr ve yağmur imgesini ön plana çıkarır. *Kestim Kara Saçlarımı*'nda aynı izleklerin yanı sıra kadın sorunlarını ele alır. Kadın-erkek ilişkisini ve kadının toplumsal cinsiyet rollerini sorgulaması üzerinde durur. “*Kadın konusunu gündeme getirirken, kadının önce eksiksiz insan olduğu gerçeğini vurgular. Bu gerçek kabul edilmeden de tek tek kadın hakları üzerinde durmayı yersiz ve anlamsız bulur*”. Bu şiirlerde insan-doğa, insan-kent ilişkisini anlatmasındaki yaklaşımı ve biçimde gösterdiği özellikler ile Behçet Necatigil ve Cahit Külebi'nin etkisini gösterir.

İkinci Dönem şiirleri içinde yer alan *Kırmızı Karanfil*, *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*, *Ağıtlar ve Türküler*, *Seyran Destanı*, *İlahiler*, *42 Günün Şiirleri* ve *Celâliler Destanı*'nda toplumcu duyarlılığını ortaya koyar. Bu eğiliminde, Türkiye'de yaşanan siyasi olayların ve eşinin mesleği gereği Anadolu insanını tanımamasının etkisi söz konusudur. Şiirlerde, siyasi ve sosyal yaşama yönelik eleştirel bir tutum hâkimdir. Bu şiirler Alucra, Gevaş, Şavşat, Haymana, Kumru, Saray gibi yerleşim bölgelerinde yazılır. Halk edebiyatının destan, ağıt, türkü ve ilahi gibi nazım şekillerine çağının sorunları içinde yer vermekle metinlerarası tekniği kullanır. Pîr Sultan Abdal, Dadaloğlu, Nâzım Hikmet, Lorca, Brecht ve Neruda'nın etkisi hissedilir. *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı*'nda Kurtuluş Savaşı'nda yurdu savunan halkın direnişini ve zaferini, Abidin Dino'nun resimlerini çizdiği *Seyran Destanı*'nda ise yoksulluk nedeniyle Çorum, Yozgat, Kars, Kırşehir, Sivas, Hakkâri ve Van'dan büyük şehre göç etmek zorunda kalan insanları anlatır. Bu insanların şehirde yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlara eğilir: “*Bir umutla gelinen kentin, büyük bir mücadele yerine dönüştüğünü ve göçmende bir travma ve ötekileşme hissi yarattığını gösterir*”. *İlahiler*'de kentte yaşayan ve doğa ile bağını koparan, birbirine yabancılaşan insanın hüznünü ele alırken *42 Günün Şiirleri*'nde oğlu Murat'ın hapishaneye girmesinin ardından hapishane ziyareti sırasında yaşadıkları ile mahkûm yakınlarının sorunlarına ve *Celâliler Destanı*'nda haksızlığa uğradığını düşünen bir halkın otoriteye/iktidara başkaldırmasına işaret eder.

Üçüncü dönem şiir kitaplarını *Sevda Kalıcıdır* (1991), *Sonra İşte Yaşlandım* (1995), *Sessiz Arka Bahçeler* (1998) ve *Uzak Bir Kıyıda* (2003) oluşturur. Şiirler, şairin bireysel yaşamışlıklarından hareketle yazılır. Toplumsal duyarlılığı geriye atmamakla birlikte zaman, yaşlılık, yalnızlık, ölüm ve hatıralar belirgin şekilde öne çıkar. Geçmişin değerlendirmesini yaptığı gibi oğlu Murat'ın hapse girmesiyle duyduğu acı ve hüznü ortaya koyar. Hüzün ve umut birlikte yer alır, kayıplara rağmen aşkla yaşama tutunma çabası gösterilir. Kent yaşamına ve değerlerin çözülüşüne dair eleştirel bir tutum sergiler: “*Kent artık yabancıdır, insan sesinin yerini metalik söylemler almıştır. Kentin gündeminde yıkım ve çözüme vardır. İnsanlar kalabalık, yalnız ve yaralıdır*”. Şair; kent, sokak, ev ve bahçe gibi mekânlar aracılığıyla yalnızlaşmayı anlatır; bu yerlerde kendini yabancı hisseder ve kentin “soğuk yüzüyle” yakınlık kuramayınca bahçelerin gizli köşelerine çekilir. Yalın, açık ancak çağrışım gücü yüksek bir dil kullanır. Değişen dil anlayışını şu cümlelerde dikkate sunar: “*Bir zamanlar atıfları düz şiirler yazdım. İlk başladığımda ben bireysel çıkışlı kendi sorunlarımdan yola çıkarak yazdım, Kırmızı Karanfil kitabıma gelinceye kadar. Ondan sonra hayatım değişti, hayatımla birlikte şiirim de değişti. Daha yalın, daha açık, benim bütünlüğümün okurlarımdan bütünlüğüne ulaştırabilecek olduklarımı söylüyorum*”.

Akın'ın şiirleri İngilizce, Almanca, Flamanca, Danca, İtalyanca, Fransızca, Bulgarca, Arapça, Lehçe, İspanyolca ve İbranice'ye çevrilir. Ayrıca 40'ı aşkın şiiri, başta Zülfü Livaneli ve Sezen Aksu olmak üzere birçok sanatçı tarafından bestelenir.

Gülten Akın, şiir üzerine düşüncelerini *Şiiri Düzde Kuşatmak* ve *Şiir Üzerine Notlar* isimli kitaplarında bir araya getirir. Kitaplarda Cumhuriyet dönemi şairlerini değerlendirdiği gibi şiirin amacı, biçim özellikleri, dili ve gelenekle bağ kurması gibi özellikler üzerinde durur. Halk şiirinin/folklorun imkânlarından faydalanılması gerektiğinin altını çizer. Ancak halk şiiri nazım şekillerini kullanırken yaşanan çağın sorunlarına yer verilmesini savunur ve geleneğin bugünün sesiyle yeniden yorumlanmasını ister. Şiirin tanımını yapmaktan çekinerek belli kalıplarla değerlendirilmesine karşı çıkar. Şiirin amacını, halkın yaşamını yükseltmek ve gerçekleri anlatmak şeklinde belirterek toplumcu duyarlılık gösterir. “*Şiirin işlevi, tüm öteki sanatlar gibi, iletişim kurmaktır. İnsanla dünya, insanla insan arasında. Benim yazdığım insan, ekonomik ya da siyasal olarak yöneten durumundaki insan değil, o kendisine buyruklar verilen, çalışarak yaşamak zorunda olan, ezilen, kıyılan, savaşta yiten, kimi kez de direnen insan*” diyerek şiirin değiştiren ve dönüştüren yönünü öne çıkarır. Şiirlerinde, gündelik dilin imkânlarından faydalanır.

Gülten Akın şiirleriyle öne çıkmakla birlikte 1960-1970 yıllarını kapsayan dönemde *Çıkış*, *Batak*, *Kapılar Pencere*ler, *Babil'de Bir Kadın*, *Babil'de Bir Yusuf*, *Kızlar Değirmeni* ve *Keloğlan* gibi tiyatro eserleri de yazmıştır. Kadın, evlilik, düzene yönelik eleştiriler, yoksulluk, yaşlılık, yalnızlık ve yabancılaşma gibi temalara yer verir. Şiirlerinde olduğu gibi tiyatro eserlerinde de toplumcu duyarlılığını ortaya koyar. Siyasi ve sosyal yapıyı eleştirirken, metaforlara başvurur. “Batak” ve

“değirmen”le evliliğin ve zamanın, “orman”la düzenin, “Keloğlan” ile halk ile sömürü düzeninin karşı karşıya gelmesini anlatır.

### Kaynakça

- ADA, A. (2004). Durup İnce Şeyler Anlamak İçin: Gülten Akın Şiirinin İzlek Evreni. A. Kabacalı (Haz.), *Şiirin ve Dilin Bilinci*, 23. İstanbul Kitap Fuarı içinde. İstanbul: Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım.
- AKIN, G. (1996). *Şiiri Düzde Kuşatmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- AKIN, G. (2004). Yaşam Öyküsü. A. Kabacalı (Haz.), *Şiirin ve Dilin Bilinci*, 23. İstanbul Kitap Fuarı içinde. İstanbul: Tüyap Tüm Fuarcılık Yapım.
- ERKEN, B. (2010). *Gülten Akın'ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- ERZEN, M. (2013). Gülten Akın'ın Tiyatro Eserleri Üzerine İçerik Bağlamında Bir Değerlendirme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 855-876.
- İLHAN, N. (2012). Gülten Akın Şiirinde Kent, Göç ve Gecekondu Algısı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 1(4), 85-106.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (C. 1). (t.y.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- UZUNBAY, Z. (2011). *Aydınlığım Deliyim Rüzgârlıyım- Gülten Akın Şiirinde Temalar*. İstanbul: Yasakmeyve Yayınları.
- YİĞİTBAŞ, M. ve SEVİM, G. (2016). Gülten Akın'ın Poetikası Üzerine. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 1045-1074.

URL-1: <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akin-gulten>

\* Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nilufer.ilhan@yobu.edu.tr,  
ORCID: 0000-0001-6343-2220